

Український державний університет залізничного транспорту

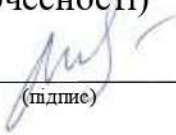
Кафедра залізничних станцій та вузлів

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ОБМІНУ ДАНИМИ МІЖ МИТНИМИ
ОРГАНАМИ ТА ЗАЛІЗНИЧНИМИ ПЕРЕВІЗНИКАМИ

Пояснювальна записка та розрахунки
до випускної кваліфікаційної роботи

УМОДМ.300.00.00.000 ПЗ

Розробив студент групи 101-МКТ-321
спеціальності 275 / 275.02 (роботу виконано
самостійно, відповідно до принципів академічної
добросовісності)

Мадіна МАМЄДОВА

Керівник: к.т.н., доцент

Оксана ПЕСТРЕМЕНКО-СКРИПКА

Рецензент: к.т.н., доцент

Ганна БОГОМАЗОВА

Факультет управління процесами перевезень

Кафедра залізничних станцій та вузлів

Освітній рівень: бакалавр

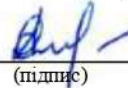
Спеціальність 275 Транспортні технології

275.02 Транспортні технології (на залізничному транспорті)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри професор, д-р техн. наук

(посада, науковий ступінь)

Олександр ОГАР

(підпис)

(ІМ'Я та Прізвище)

19. 05. 2025.

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ**
Мамедової Мадіни

(Прізвище, ім'я та по-батькові)

1. Тема роботи «Удосконалення механізму обміну даними між митними органами та залізничними перевізниками»,
керівник роботи Пестременко-Скрипка О.С., доцент, к.т.н.
затверджені розпорядженням по факультету управління процесами перевезень від «19» травня 2025 року № 07/25
2. Строк подання студентом роботи «19» червня 2025 року.
3. Вихідні дані до роботи Нормативно-правова база. Митний кодекс України та аналогічні документи Азербайджану. Основні техніко-економічні показники роботи УЗ та АДҮ. Статистика міжнародних перевезень (обсяги імпорту, експорту, транзиту) за 3–5 останніх років. Звіти Державної митної служби України, Укрзалізниці, АДҮ.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) Вступ. Теоретичні основи взаємодії митних органів і залізничних перевізників. Аналіз існуючої системи обміну даними між митними органами та перевізниками. Аналіз стану міжнародних вантажних перевезень залізничним транспортом України та Азербайджану. Обґрунтування напрямів удосконалення механізму обміну даними між митним органами та залізничними перевізниками. Висновки
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень та їх кількості) мета, предмет, об'єкт і завдання роботи; аналіз стану міжнародних вантажних перевезень залізничним транспортом України та Азербайджану; економічне обґрунтування ефективності удосконалення механізму обміну даними між митними органами та залізничними перевізниками.
6. Дата видачі завдання «19» травня 2025 року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Теоретичні основи взаємодії митних органів і залізничних перевізників	19.05.2025	
2	Аналіз існуючої системи обміну даними між митними органами та перевізниками	25.05.2025	
3	Аналіз стану міжнародних вантажних перевезень залізничним транспортом України та Азербайджану	30.05.2025	
4	Обґрунтування напрямів удосконалення механізму обміну даними між митним органами та залізничними перевізниками	09.06.2025	
5	Оформлення проекту	19.06.2025	

Студент _____

(підпис)

Мадіна МАМЄДОВА

(ІМ'Я та Прізвище)

Керівник _____

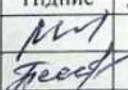
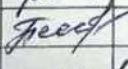
(підпис)

Оксана ПЕСТРЕМЕНКО-СКРИПКА

(ІМ'Я та Прізвище)

Зміст

Вступ	5
1 Теоретичні основи взаємодії митних органів і залізничних перевізників	7
1.1 Сутність, функції та завдання митного контролю при залізничних перевезеннях	7
1.2 Поняття електронного обміну митною інформацією	10
1.3 Аналіз міжнародного досвіду у сфері електронного обміну митною інформацією	12
2 Аналіз існуючої системи обміну даними між митними органами та перевізниками	20
2.1 Характеристика Укрзалізниці та Азербайджанських залізниць (ADY) як суб'єктів перевезень	20
2.2 Аналіз стану міжнародних вантажних перевезень залізничним транспортом України та Азербайджану	23
2.3 Аналіз методів обміну інформацією між митними органами України та Азербайджану	28
3 Обґрунтування напрямів удосконалення механізму обміну даними між митним органами та залізничними перевізниками	35
3.1 Інформаційна взаємодія митних органів і залізничного транспорту: сучасний стан, переваги та обмеження	35
3.2 Пропозиції щодо удосконалення механізму обміну даними між митними органами та залізничними перевізниками	38
3.3 Економічне обґрунтування ефективності удосконалення механізму обміну даними між митними органами та залізничними перевізниками	41
Висновки	46
Список використаних джерел	48
Додаток А – Переваги та недоліки основних методів обміну інформацією	50
Додаток Б – Інтеграція з системами управління ризиками	51

					УМОДМ.300.00.00.00 ПЗ			
Зм.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата	Удосконалення механізму обміну даними між митними органами та залізничними перевізниками	Літ.	Арк.	Аркушів 4
Розроб.		Мамедова						
Перевір.		Пестременко					4	51
Реценз.						УкрДУЗТ		
Н. Контр.		Шаповал						
Затверд.		Огар						

Вступ

У сучасних умовах активного розвитку міжнародної торгівлі, цифровізації логістичних процесів та зростаючих вимог до прозорості переміщення товарів через кордони, особливого значення набуває ефективна інформаційна взаємодія між митними органами та залізничними перевізниками. Саме своєчасний обмін достовірними даними є основою забезпечення швидкого митного оформлення, мінімізації затримок і зниження логістичних витрат.

Залізничний транспорт відіграє стратегічну роль у забезпеченні транскордонних перевезень між Україною та іншими державами, зокрема у напрямку Схід–Захід. Проте наявна система обміну інформацією між митними органами та залізничними структурами все ще має низку обмежень, таких як технічна фрагментація, відсутність уніфікованих стандартів обміну даними та недостатня швидкість обробки повідомлень.

Тому актуальним є розроблення та впровадження нових рішень, спрямованих на удосконалення механізму обміну даними, що дозволить покращити ефективність митного контролю, скоротити час транзиту, підвищити прозорість логістичних операцій та сприяти економічному зростанню.

Метою роботи є обґрунтування шляхів удосконалення механізму обміну даними між митними органами та залізничними перевізниками з урахуванням міжнародного досвіду, сучасних інформаційних технологій та потреб уніфікації процедур митного контролю.

Мета роботи визначила наступне коло *задач*:

- проведення аналізу міжнародного досвіду у сфері електронного обміну митною інформацією;
- проведення порівняльного аналізу структурно-функціональної характеристики Укрзалізниці та Азербайджанських залізниць (ADY) як суб'єктів перевезень;

- проведення аналізу стану міжнародних вантажних перевезень залізничним транспортом України та Азербайджану;
- обґрунтування напрямів удосконалення механізму обміну даними між митним органами та залізничними перевізниками;
- економічне обґрунтування ефективності удосконалення механізму обміну даними між митними органами та залізничними перевізниками.

Об'єкт дослідження – інформаційна взаємодія між митними органами та залізничними перевізниками в процесі міжнародних вантажних перевезень.

Предмет дослідження – механізм обміну електронними даними між митницею та залізницею, його структура, нормативно-правове забезпечення, технічні засоби, проблеми та напрями вдосконалення.

У межах кваліфікаційної роботи увагу буде зосереджено на досвіді співпраці України та Азербайджану, аналізі практик обміну інформацією, а також на розробці практичних рекомендацій, здатних забезпечити підвищення ефективності контролю та сприяти розвитку цифрової митниці майбутнього.

Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

Висновки

1. Проведено аналіз міжнародного досвіду у сфері електронного обміну митною інформацією, який засвідчив, що цифровізація митних процедур є ключовим чинником підвищення ефективності, прозорості та безпеки міжнародних перевезень. Серед найуспішніших міжнародних прикладів варто виділити систему eTIR, яка базується на електронному заміщенні паперових TIR-книжок. Також важливими є міжнародні ініціативи, такі як, наприклад, концепція «Єдиного вікна», які дозволяють уніфікувати процедури та стандартизувати документообіг. Поряд із перевагами було також виявлено низку недоліків, зокрема: високу вартість впровадження та підтримки електронних систем; неоднаковий рівень технічної готовності та правової гармонізації між країнами; потребу в постійному оновленні IT-інфраструктури та підготовці персоналу. Таким чином, міжнародний досвід засвідчує, що ефективна інтеграція електронного обміну митною інформацією вимагає узгоджених нормативних підходів, спільної технічної платформи та постійного навчання персоналу.

2. Порівняльний аналіз Укрзалізниці та Азербайджанських залізниць (ADY) показав, що обидві структури є стратегічно важливими суб'єктами міжнародних перевезень, інтегрованими у глобальні транспортні коридори. Укрзалізниця має більшу інфраструктуру, але потребує значної модернізації, тоді як ADY активніше впроваджує цифрові рішення та модернізує мережу. Основними відмінностями є управлінські моделі та ступінь цифрової інтеграції з митними структурами. Обидві компанії мають потенціал до розвитку, але потребують уніфікації стандартів інформаційного обміну для покращення транскордонної взаємодії та логістичної ефективності.

3. Проведено аналіз стану міжнародних вантажних перевезень залізничним транспортом України та Азербайджану який показав, що Україна та Азербайджан реалізують різні логістичні моделі у сфері залізничних перевезень. Україна зосереджується на експорті сировинних вантажів, зокрема руди, зерна та металів, і

демонструє стійкість, навіть в умовах воєнного стану. Азербайджан натомість виступає транзитним хабом, через який проходить до 60% усіх перевезень, що зумовлено вигідним географічним розташуванням. Обидві країни мають перспективи розвитку, але потребують подальших заходів з модернізації інфраструктури, цифровізації та посилення міжнародної логістичної інтеграції для зміцнення своїх позицій у глобальних транспортних коридорах.

4. Проведене дослідження показало, що механізм обміну даними між митними органами України та залізничними перевізниками потребує комплексної модернізації. Існуюча система характеризується фрагментованістю, відсутністю єдиних стандартів, технічною несумісністю IT-рішень, що ускладнює ефективну взаємодію між сторонами. Запропоновані напрями удосконалення передбачають: впровадження єдиної інтегрованої платформи обміну інформацією; гармонізацію форматів даних відповідно до міжнародних стандартів (WCO, TIR, eTIR); розширення функціоналу попереднього інформування; впровадження RFID-ідентифікації; підвищення кібербезпеки та захисту даних. У результаті таких змін очікується скорочення часу оформлення, мінімізація людського фактору, підвищення прозорості та зниження витрат, що сприятиме формуванню ефективної системи управління міжнародними залізничними перевезеннями.

5. Результати економічного аналізу підтвердили доцільність впровадження запропонованих заходів. Розрахунки показали, що завдяки оптимізації процесів обміну інформацією між митними органами та залізничними перевізниками можливе отримання суттєвого інтегрального виграшу у вигляді скорочення часу простою вантажів, зменшення втрат від затримок, зниження витрат на паперовий документообіг та зменшення обсягів ручної праці. Модель точки беззбитковості та аналіз альтернативних сценаріїв (з урахуванням інфляції, ставки інвестицій та індексації витрат) показали, що інвестиції в цифровізацію окупаються вже протягом перших 2–3 років реалізації. Це свідчить про високу економічну ефективність запропонованих рішень і формує підґрунтя для їх впровадження на національному рівні.

Список використаних джерел

- 1 Митний кодекс України : станом на 5 листоп. 2024 р. – Харків : Право, 2024. – 532 с.
- 2 Митний контроль. Мультимедійний навчальний посібник «Митне право». URL: https://arm.navs.edu.ua/books/mutne_pravo/parts/part4.html
- 3 Електронний обмін інформацією. Міжнародні стандарти електронного обміну даним. URL: https://pidru4niki.com/15901014/informatika/elektronniy_obmin_informatsiyeyu
- 4 Про електронну інформацію в митній системі України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0083-96#Text>
- 5 Механізм електронного декларування у митній справі України. URL: <Zabolitna-M.pdf>
- 6 Про затвердження Порядку інформаційного обміну між митними та іншими державними органами за допомогою електронних засобів передачі інформації. URL: <Про затвердження Порядку інформа... | від 21.05.2012 № 463>
- 7 How does eTIR work? URL: <https://etir.org/how-does-etir-work>
- 8 New Computerised Transit System (NCTS). URL: https://taxation-customs.ec.europa.eu/online-services/online-services-and-databases-customs/new-computerised-transit-system-ncts_en
- 9 eTIR financing and resource requirements until 2034. Economic Commission for Europe Administrative Committee for the TIR Convention. URL: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g24/217/70/pdf/g2421770.pdf>
- 10 Transition strategy for NCTS Phase 4 to Phase 5. URL: <https://www.clecat.org/media/Transit%20transition%20strategy%20document.pdf>
- 11 Організація за демократію та економічний розвиток (ГУАМ). URL: <https://mtu.gov.ua/content/organizaciya-za-demokratiyu-ta-ekonomichniy-rozvitok-guam.html#:~:text=>

- 12 Загальна інформація АТ «Укрзалізниця». URL: https://uz.gov.ua/about/general_information/
- 13 Азербайджанська залізниця. Галузеве видання для фахівців залізничного транспорту. URL: <https://www.railway.supply/uk/tag/azerbajdzhanska-zalizniczya/>
- 14 Вантажні перевезення "Укрзалізниці" в 2024 році. URL: https://cfts.org.ua/infographics/vantazhni_perevezennya_ukrzeliznitsi_v_2024_rotsi
- 15 АЕО та NCTS. Що маємо зараз та чого очікувати в майбутньому? URL: [АЕО та NCTS. Що маємо зараз та чого очікувати в майбутньому? | НТФ "Інтес"](#)
- 16 Маркетинг у митній діяльності : навчальний посібник / В. Д. Хурдей, В. В. Даценко, Д. А. Міщенко, Л. Ю. Семенова. – Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2024. – 205 с. – (Серія “Митна політика”).
- 17 Довгостроковий національний стратегічний план цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації Державної митної служби України та її територіальних підрозділів на основі Багаторічного стратегічного плану електронної митниці ЄС (Multi-annual strategic plan for electronic customs, MASP-C) Консолідований опис (перелік) проектів. URL: [Додаток_2_\(01.02.2024\).pdf](#)
- 18 OSCE-UNECE Handbook «Good Practices at Border Crossings: trade and transport facilitation». URL: <https://www.osce.org/>
- 19 Inform especial: Las Aduanas ante la disrupción de las nuevas tecnologías. URL: <https://tradenews.com.ar/aduana-blockchain-impresion-3d-internet-de-las-cosas-drones-inteligencia-artificial/>
- 20 Берестов І.В., Пестременко-Скрипка О.С., Шелехань Г.І., Берестова Т.Т. Цифровізація процесів митного контролю та митного оформлення вантажів на залізничному транспорті. *Центральноукраїнський науковий вісник. Технічні науки*. 2022. Вип. 5 (36), ч. II. С. 291-298.